

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0240061 Utnäset

Länsstyrelsen
Örebro län

Natura 2000

Natura 2000 är ett ekologiskt nätverk av värdefulla naturområden inom EU som skapades för att hejda utrotning av vilda djur och växter och att bevara deras livsmiljöer. Utpekande av Natura 2000-områden bygger på krav som finns i EUs fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Alla medlemsländer ska peka ut områden dels för fåglar som anges i EUs fågeldirektiv, dels för naturtyper och arter som anges i art- och habitatdirektivet. Genom nätverket av Natura 2000-områden säkerställs livsmiljöer och arter inför framtiden. Varje land är skyldigt att bevara utpekade naturtyper och arter i landets Natura 2000-områden. I fågeldirektivet och habitatdirektivet listas 170 naturtyper och sammanlagt cirka 900 växt- och djurarter som särskilt värdefulla. I Örebro län finns 28 av dessa naturtyper. Taiga, slätterängar i låglandet och högmossar är några exempel på utpekade naturtyper i vårt län. I länet ingår 43 arter i fågeldirektivet och 25 arter ingår i habitatdirektivet. Exempel på arter som ingår fågeldirektivet är havsörn, trana och tjäder och exempel på arter i habitatdirektivet är läderbagge, större vattensalamander, asknätfjäril och guckusko.

Bevarandeplaner

För varje Natura 2000-område ska det finnas en bevarandeplan (eller skötselplan) med bevarandesyfte, bevarandemål och beskrivningar av de naturtyper och arter som ska bevaras och bidra till gynnsam bevarandestatus. Även hot mot Natura 2000-området och behov av bevarandeåtgärder, t.ex. skydd eller skötsel, ska beskrivas. Informationen ska tydliggöra inriktningen på förvaltningen av området och ligga till grund för tillståndsprövningar enligt miljöbalken. Bevarandeplanen fastställs av Länsstyrelsen, som även är ytterst ansvarig för att målsättningen med området uppfylls. Bevarandeplanen revideras när ny kunskap tillkommer eller när förutsättningar ändras; den är ett så kallat "levande dokument".

Bevarandeplanen är inte ett juridiskt bindande dokument. För formell reglering av skydd eller skötsel kan andra beslut behövas, t.ex. beslut om bildande av naturreservat.

Tillståndsplikt och samråd

För att inte skada naturvärden krävs tillstånd för verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Det kan även gälla åtgärder utanför Natura 2000-området. Detta regleras i miljöbalken (7 kap. 27-29§§). Då det kan vara svårt att avgöra vilka åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka naturvärden behöver man samråda med Länsstyrelsen före genomförandet. Vid skogsbruksåtgärder hålls samråd med Skogsstyrelsen.

Bevarandeplan för Natura 2000-området SE0240061 Utnäset

Kommun: Askersund

Områdets totala areal: 162,7 ha

Bevarandeplanen uppdaterad av Länsstyrelsen: 2017-02-09

Bevarandeplanen fastställd av Länsstyrelsen: 2017-03-20

Markägarförhållanden: Staten genom naturvårdsverket

Regeringsbeslut, historik: SPA: Nej, pSCI: 1997-01-01, SCI: 2005-01-01, SAC: 2011-03-01, regeringsbeslut M2010/4648/Nm

Naturtyper och arter som ska bevaras i området

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet:

3130 - Ävjestrandsjöar

9010 - Taiga

1163 - Stensimpa, *Cottus gobio*

Bevarandesyfte

Det överordnade bevarandesyftet för Natura 2000-nätverket är att bidra till bevarandet av biologisk mångfald genom att bibehålla eller återskapa gynnsam bevarandestatus för de naturtyper och arter som omfattas av EUs fågeldirektiv eller art- och habitatdirektiv. För det enskilda Natura 2000-området är det överordnade syftet att bevara eller återställa ett gynnsamt tillstånd för de naturtyper eller arter som utgjort grund för utpekandet av området.

Prioriterade bevarandevärden

Utnäset utgör ett vildmarkspräglad strand- och skärgårdslandskap som genom sin markerade topografi ger en stor variation i småbiotoper. Skogen uppvisar lång kontinuitet och är värdefull för arter som hotas av modernt skogsbruk med korta intervaller. Området utgör en representativ del av Tiveden. I området finns en artrik lavflora med rödlistade arter.

Motivering

Äldre skogsbestånd med begränsad påverkan av skogsbruksåtgärder, belägna i ett skärgårdslandskap.

Prioriterade åtgärder

Fri utveckling med interndynamik.

Beskrivning av området

Området är en del av det topografiskt markerade strand- och skärgårdslandskapet vid Vättern. Utnäsets stränder bildas av klippor och isslipade hållar som skjuter ut i ett stort antal småuddar. Mellan dessa finns vikar med sand, grus eller lera. Skogen är en delvis gammal hållmarkstallskog och i sänkorna växer gammal granskog. Öarna består av till stora delar blottat urberg och har mycket litet jordtäckte. Stränderna har exponerade klippor och hållar. På de yttre öarna är skogen 300-årig och på Stora Ilaholmen är skogen brandpåverkad i modern tid.

Vegetationen karakteriseras av hållmarkstallskog med ljung, lingon och renlavar på marken. I skrevor växer gran, rönn och asp. Gul fetknopp, ängsvädd och timjan växer i exponerade lägen och pors, grenrör och hultbräken i mer skyddade och skuggiga lägen. På exponerade klippor vid stranden har den sårbara (VU) laven peltula (*Peltula euploca*) påträffats.

På öarna häckar bland annat fiskgjuse, trutar, fiskmå, fisktärna och skrak. Bland Vätterns fiskfauna kan nämnas lake som är rödlistad och stensimpa som är utpekad Natura 2000-art i området. Längs stränderna förekommer bäver och dess aktiviteter medför att det ligger rikligt med asp- och övriga lövlågor i strandnära områden. Den rika tillgången på död aspved har gynnat insektsfaunan.

Utnäset gränsar i söder till ett annat Natura 2000-område, Uvviken, i Västra Götalands län. Tillsammans utgör det två områdena ett värdefullt skärgårdslandskap.

Vad kan påverka negativt

- Exploatering i området eller dess närhet med vindkraftverk bör undvikas med tanke på områdets lämplighet som häckningsmiljö för känsliga fågelarter.
- Slitage av friluftsliv på strandklippornas lav- och mossvegetation kan innebära negativ påverkan på naturvärdena om det får för stor omfattning.

Bevarandeåtgärder

Gällande bevarandeåtgärder

- Det behövs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändiga för skötseln och förvaltningen av det berörda området (7 kap 28 a § miljöbalken).
- Området är skyddat som naturreservat enligt 7 kap. Miljöbalken.
- Strandskydd gäller enligt 7 kap. 13-18 §§ miljöbalken. Strandskydd gäller 100 m från strandlinjen i vatten och på land.
- Det krävs tillstånd för utsättning av fisk enligt 2 kap. 16§ Förordning (1994:1716) om fisket, vattenbruket och fiskerinäringen.

Övriga bevarandeåtgärder

- 9010 Västlig taiga:
Fri utveckling med interndynamik.
- Naturtypen 8230 hållmarkstorräng finns i det angränsande Natura 2000-området Uvviken och bör även anmälas i Utnäset vid kommande kvalitetssäkringsuppdrag. Områdets lavflora borde inventeras i fält för att rätt bedöma naturtypens utbredning och dess värde ur naturvårdssynpunkt. Typiska lavar för naturtypen som skinn- och gelélavar (*Leptogium* spp. respektive *Collema* spp.) bör inventeras. Dessutom bör de sällsynta lavarna peltula och dvärgplacodlav, som påträffats i andra klippmiljöer i Vättern, eftersökas. Fynd av peltula påträffades i området år 1994.
- Det bör övervägas om Natura 2000-området ska utökas med öar som ligger nordväst om och sydost om Utnäset.

Uppföljning av naturtyper och arter

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av bevarandemål genomförs. Uppföljningen ska ske enligt de manualer för skyddade områden som har tagits fram av Naturvårdsverket. Mätbara mål, så kallade målindikatorer, ska registreras i databasen SkötselDOS. Dessa målindikatorer följs sedan upp. Målsättningen är att kunna se om de bevarandemål som satts upp i bevarandeplaner och skötselplaner uppfylls, att skötseln fungerar och att Natura 2000 - naturtyperna och arterna har gynnsamt tillstånd.

Naturtyper och arter enligt art- och habitatdirektivet

3130 - Ävjestrandsjöar

Areal: 135,07 ha. Arealen fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Näringsfattiga eller svagt näringsrika sjöar med förekomst av flacka, ibland betespräglade, stränder och grunda bottnar. Vattenvegetationen på de grunda bottnarna består av perenn kortskottsvegetation och på blottlagda stränder och bottnar förekommer lågvuxen annuell pionjärvegetation. Sjöhabitatet omfattar stranden upp till medelhögvattenlinjen. Representativa sjöar av naturtypen har naturliga vattenståndsvariationer, regelbunden ishyvling och/eller strandbete. Störningen i strandlinjen är en förutsättning för karaktäristisk annuell vegetation som förekommer på de flacka stränderna som blottas eller utsätts för störning. Perenn kortskottsvegetation är normalt vanligt förekommande i litoralzonen (vattenstranden). Vass och annan högre vattenvegetation förekommer relativt sparsamt liksom slingor och flytbladsvegetation, men kan dominera i skyddade vikar. Sammanlagt bör dessa typer av vegetation inte täcka mer än 20 % av objektets yta eller 50 % av strandlängden, förutom i skyddade vikar.

Vattenkemiskt är sjöarna oligo-mesotrofa (näringsfattiga – svagt näringsrika) med en totalfosforhalt normalt < 25 µg/l P/l (måttligt höga halter) och med en vattenfärg normalt < 60 mg Pt/l (måttligt färgat vatten).

Naturtypen ävjestrandsjöar är en del av Vättern. En utförligare beskrivning av Vättern finns i bevarandeplaner Vättern norra SE0240099.

Bevarandemål

Arealen 3160 ävjesjöstränder ska vara minst 135,07 hektar. Sjöns stränder ska periodvis vara blottlagda med annuell kortskottsvegetation. Sjöns hydrologi ska vara ostörd, det ska inte finnas några avvattnande eller tillrinnande diken eller körspår som medför negativ påverkan. Vandringsvägar i anslutande vattensystem ska vara fria från vandringshinder. Sjön ska ha god vattenkvalité med klart vatten och naturlig artsammansättning utan negativ inverkan av främmande arter eller fiskstammar. Det ska finnas följande typiska arter notblomster, sylört och strandranunkel.

Negativ påverkan

- Skogsbruksaktiviteter i tillrinningsområdet kan orsaka ökad belastning av humusämnen, grumling och igenslamning av bottenvegetation och grunda bottnar. Avverkning av strandskogen förändrar hydrologi och struktur i strandzonen och ökar risken för erosion.
- Jordbruk i tillrinningsområdet; markavvattning och regelbunden rensning av diken kan orsaka grumling. Intensiv odling i sjöns och tillflödenas närområden riskerar att orsaka läckage av närings- och bekämpningsmedel. Extensivt jordbruk bidrar dock ofta till att hålla betesmarker och strandängar öppna.
- Fiske som är ensidigt mot vissa arter eller som är för hårt i förhållande till sjöns naturliga produktionsförmåga kan påverka konkurrensförhållanden och artsammansättning.
- Utsättning av främmande arter, eller fiskstammar kan ändra konkurrensförhållanden, sprida smitta och/eller orsaka genetisk kontaminering.

- Exploatering av strandområden är negativt för möjligheten att upprätthålla naturliga strandmiljöer och riskerar att öka framtida efterfrågan om översvämningsskydd.
- Utsläpp av föroreningar från punktkälla, t ex avlopp, industri, täkt eller annan verksamhet ökar risken för negativa vattenkemiska förändringar. Vattenföroreningar och ökad näringsbelastning kan ge ökad vassigenväxning.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är gynnsamt. Vätterns bevarandetillstånd beskrivs utförligare i bevarandeplaner Vättern norra SE0240099.

9010 - Taiga

Areal: 24,05 ha . Arealen fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Naturtypen förekommer i boreal-boreonemoral zon på torr-blöt och näringsfattig-näringsrik mark och innefattar i typfallet produktiv skogsmark. Enstaka områden finns i kontinental region. Trädskiktets krontäckningsgrad är normalt 30-100% och utgörs av gran, tall, björk, asp, rönn och sälg. Små inslag av andra inhemska trädslag kan förekomma. Skogen ska vara i ett sent eller i ett relativt sent successionsstadium. Det ska finnas gamla träd och död ved och en kontinuitet för de aktuella trädslagen. Egenskaper och strukturer som är typiska för naturskog finns normalt även i yngre successionsstadier. Skogens hydrologi ska inte vara under stark generell påverkan från markavvattning. Näringskrävande örter finns endast undantagsvis.

Naturtypen taiga utgörs i Utnäset av hållmarkstallskog och i sänkorna av gammal granskog. På de yttre öarna är skogen 300-årig och på Stora Ilaholmen är skogen brandpåverkad i modern tid. Vegetationen i hållmarkstallskogen karaktäriseras av ljunng och lingon. I skrevor växer gran, rönn och asp. Gul fetknopp, ängsvädd och timjan växer i exponerade lägen och pors, grenrör och hultbräken i mer skyddade och skuggiga lägen. Längs stränderna förekommer bäver och dess aktiviteter medför att det ligger rikligt med asp- och övriga lövlågor i strandnära områden. Den rika tillgången på död aspved har gynnat insektsfaunan.

Bevarandemål

Taiga ska vara minst 24,05 hektar. Småskaliga naturliga processer, t.ex. åldrande, avdöende och omkullfallna träd och luckbildning, liksom periodvisa omvälvande störningar, t.ex. insektsangrepp, översvämning, stormfällning eller brand ska påverka skogens dynamik och struktur. Skogen ska bestå av olika trädarter till följd av naturlig störningsdynamik och succession. Direkt efter omvälvande störningar ska det finnas öppen och glest beskogad mark med döda träd samtidigt som karaktäristiska pionjärträdarter och typiska arter ska etablera sig. Skog med högre krontäckning ska utvecklas och barrträd ska kunna dominera i sena successionsstadier. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Typiska arter för naturtypen, som t.ex. knärot, koralltaggsvamp och talticka ska finnas.

Negativ påverkan

- Avverkning, röjning, gallring utgör hot genom att lämpliga strukturer förstörs eller borttages. Även åtgärder i intilliggande områden kan vara skadliga genom att de påverkar lokalklimatet i beståndet av intresse. Undantag kan finnas där åtgärden syftar till att utveckla något annat naturvärde.
- Produktionshöjande åtgärder i skogsbruket, exempelvis gödsling, markberedning, dikning, plantering och användandet av främmande trädslag.
- Markskador. Förutom den mekaniska skadan kan hydrologin påverkas och naturmiljön förändras. Detta gäller större markskador.
- Brist på dynamik. Arterna förekommer ofta bara i några få stadier i skogens utveckling. Om de dynamiska krafterna inte får verka kan det i landskapet uppstå brist på något av dessa stadier, med följd att de ingående arternas habitat försvinner. I detta fall kan det handla om översvämning, vind och angrepp av insekter och svamp.
- Invasiva främmande arter som har potential att skada den naturliga florans och faunan.
- Tilltagande inväxt av livskraftig gran som skuggar och tränger återväxt av lövträd och tall.

Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet är gynnsamt.

1163 - Stensimpa, *Cottus gobio*

Artens förekomst är fastställd i regeringsbeslut.

Beskrivning

Stensimpa förekommer i många olika typer av sötvattenmiljöer med rensplad botten, från grunda brackvattensmiljöer till små bäckar. Arten är vanligast i sträckor med strömmande vatten som har steniga och grusiga bottnar, men den går att hitta såväl på blockrika bottnar som rena sandbottnar.

Bevarandemål

Det ska finnas stensimpa i området.

Negativ påverkan

Försämrad vattenkvalitet till följd av utsläpp av försurande, syretärande och gödande ämnen.

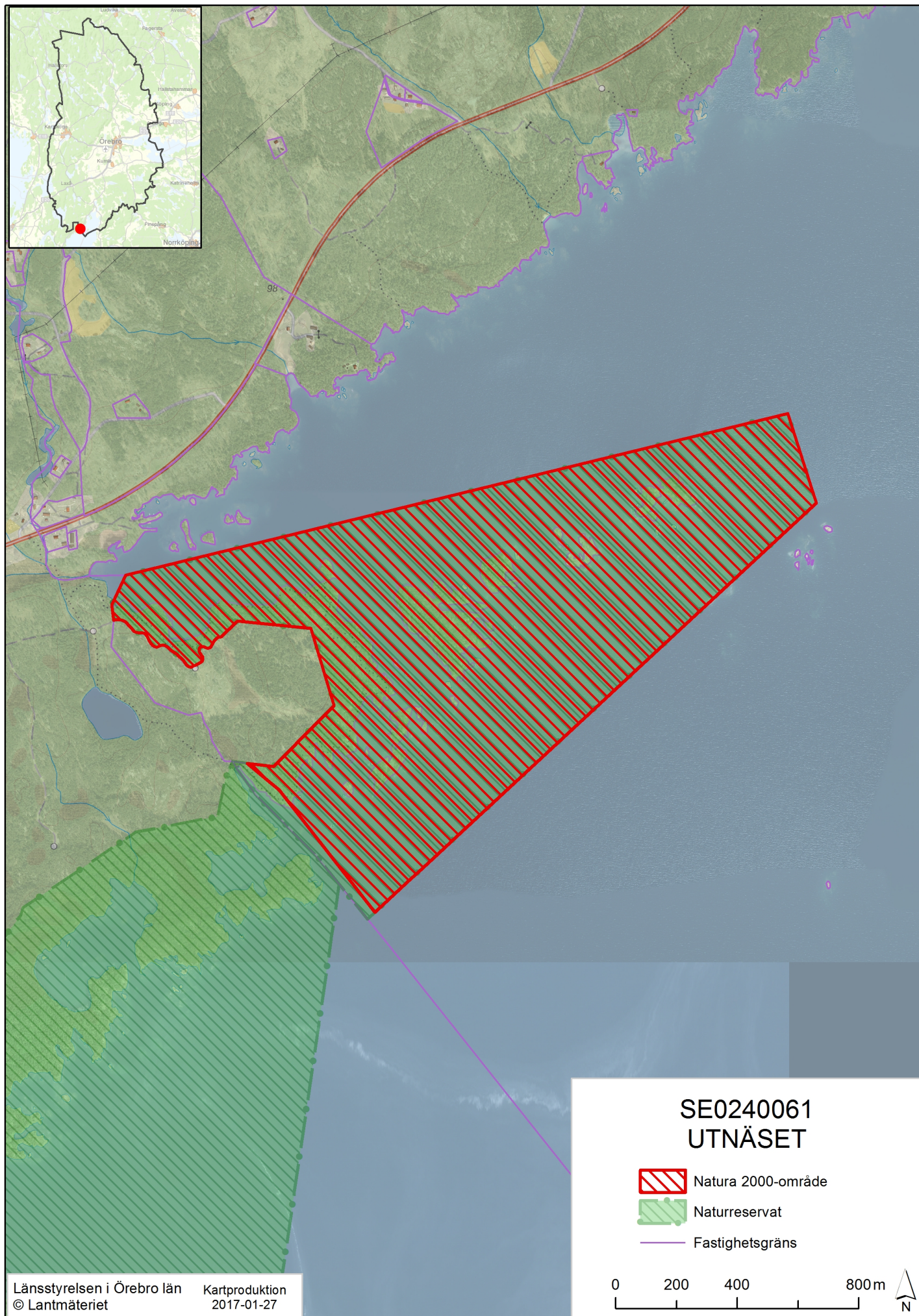
Bevarandetillstånd

Bevarandetillståndet bedöms som gynnsamt. Arten är Livskraftig (LC) och därmed inte rödlistad i den nationella rödlistan. Statusen bedöms som stabil i Vättern och framtidstrenden förväntas vara oförändrad.

Ö[\ ^ } cæä }

- ∇ Artportalen, ArtDatabanken SLU (www.artportalen.se)0
- ∇ Öberg, T. 1972. Naturvårdsinventering av nordvästra Vätterns öar och stränder. Tivedskommittén.
- ∇ Länsstyrelsen i Örebro län. 1984. Naturvårdsöversikt Örebro län. Publikation 1984:5.
- ∇ Länsstyrelsen i Örebro län. 1998. Bildande av naturreservatet Utnäset i Askersunds kommun. Beslut och skötselplan.
- ∇ Vätternvårdsförbundet 2015. Uppföljning av vattenvårdsplan samt revidering för 2020. Rapport nr 112 Vätternvårdsförbundet.

Översiktskarta

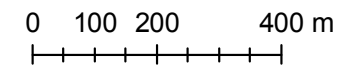
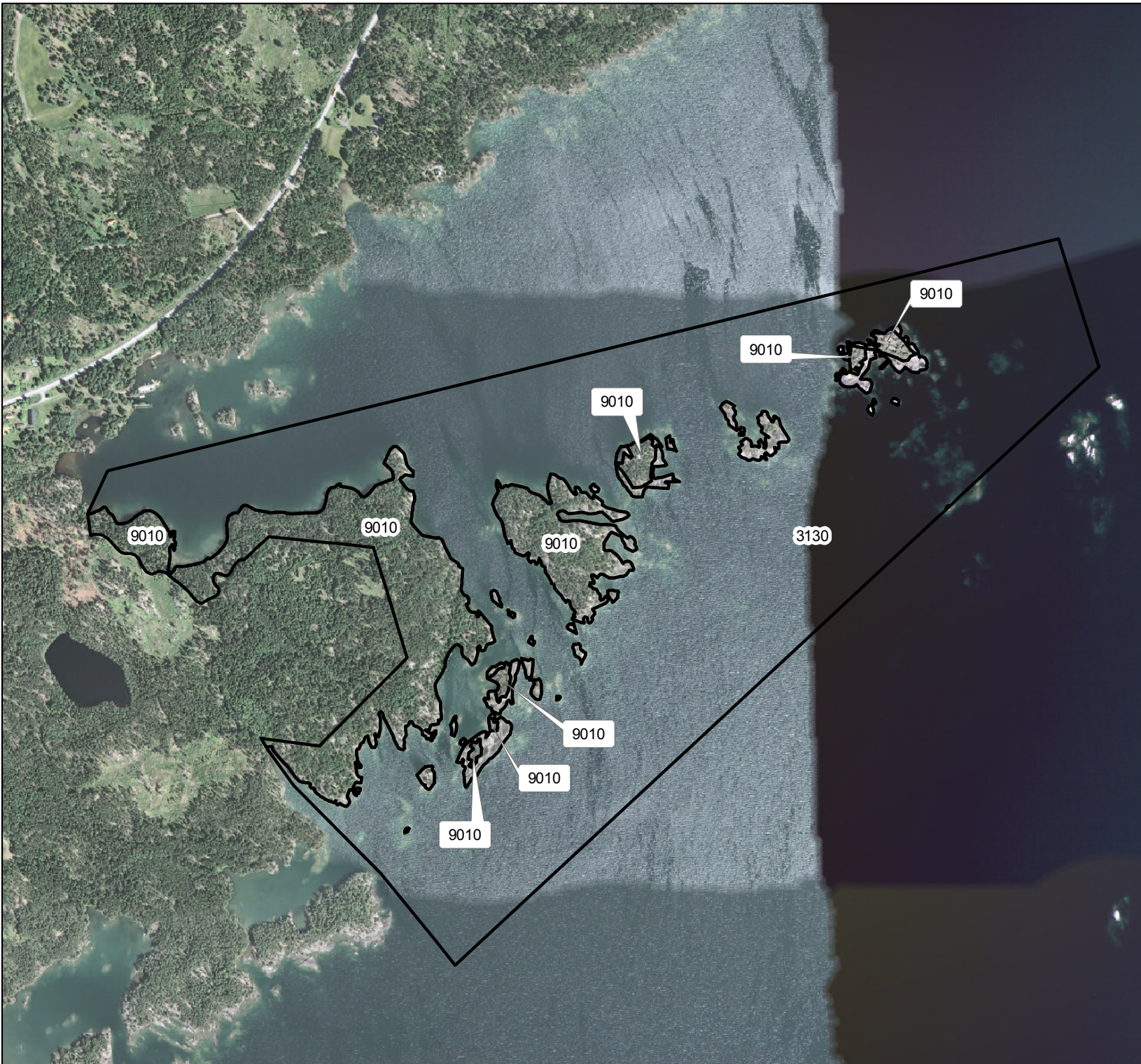
Natura 2000-området Utnäset (SE0240061)

Teckenförklaring

Natura 2000-naturtyper (yta totalt, ha)
3130 Ävjestrandsjöar (135,07)
9010 Västlig taiga (24,05)

Övriga naturtyper (ej markerade på karta)
1932 Övrig ö under 0,25 ha (0,9)
1951 Ickenatura-stränder (2,87)

Länsstyrelsen
Örebro län

Länsstyrelsen i Örebro län
Stortorget 22, 701 86 Örebro
010-224 80 00
orebro@lansstyrelsen.se
www.lansstyrelsen.se/orebro